

HOMENATGE A A. SERRA-BALDÓ

1. *Alfons Serra Baldó*

És amb una profunda recança que em veig impossibilitat, per raons de salut, d'assistir a aqueixa nova reunió d'estudiosos de llengua i literatura catalanes que té lloc a la ciutat germana de Tolosa de Llenguadoc, tan lligada espiritualment amb Catalunya. Des del primer aplec, fa uns quants anys, a Estrasburg, organitzat pels professors G. Straka i A. M. Badia i Margarit, en el qual vaig tenir l'honor de participar activament, no havia mancat a cap dels Colloquis que successivament tingueren lloc a Amsterdam, Cambridge (on quedà oficialment constituïda l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes), Basilea, Andorra, Roma i Tarragona (en aquest darrer, però, amb una presència parcial, puix que el colloqui coincidia amb una reunió al Principat del Comitè Internacional del Corpus Vitrearum de la Unió Acadèmica Internacional a la qual no podia deixar d'assistir).

Podeu comprendre, doncs, la tristesa amb què enguany hauré de seguir de lluny la vostra tasca, indubtablement brillant i eficaç com sempre.

Però aquesta tristesa es veu augmentada pel fet de no poder personalment adreçar-vos els mots que el professor Badia m'havia demanat de confegir sobre la personalitat d'Alfons Serra i Baldó, al qual hom vol públicament agrair la tasca que al llarg del temps ha pogut dur a terme, sobretot per a mantenir i estrènyer les relacions culturals catalano-occitanes.

Amb Serra i Baldó hem estat contínuament en contacte des de la nostra època d'estudiants de batxillerat. Amb ell, i amb uns companys també inoblidables com Ricard Albert, Lluís Vaquer, Carlos Clavería, per no mencionar sinó els qui han abandonat ja el nostre món, i d'altres encara, cursàrem els sis anys del segon ensenyament a l'únic Institut oficial aleshores existent a Barcelona, instal·lat al mateix edifici de la Universitat.

Amb alguns d'aquests amics emprenguérem, durant els dos darrers anys d'estudi, que coincidiren amb l'inici de la dictadura de Primo de Rivera, la publicació d'una revista velografada (com ho havia estat la primera etapa de «L'Avenç»), sota el títol de «L'Estudiant», en la qual la presència de Serra no podia manca. En un dels últims números, influït per les biografies de diverses personalitats catalanes que un destacat escriptor de casa nostra ens feia conèixer ací i allà, vaig publicar *Deu estudiants davant l'objectiu (Breus retrats a la ploma)*, un dels quals havia d'ésser, naturalment, aquell de qui avui ens ocupem. Em dol que diverses circumstàncies, entre elles principalment el fet de no poder disposar en aquest moment del meu exemplar de la citada revista, no em permetin de fer-vos conèixer com apareixia aleshores davant els nostres ulls aquell estudiant de setze anys.

Després vingueren els estudis a la Universitat, on, a la Facultat de Filosofia i Lletres, el nostre cercle íntim s'eixamplà amb figures que amb el temps havien d'esdevenir famoses (recordem els noms de Miquel Batllori, Pere Grases, Juan R. Masoliver, Jaume Vicens i Vives, etc.).

Però, tant com a la Universitat, la formació acadèmica de Serra i Baldó, com també la de molts de nosaltres, s'acomplí en els Estudis Universitaris Catalans, on l'inoblidable mestre Jordi Rubió i Balaguer tenia al seu càrrec l'ensenyament de la història de la literatura catalana.

També en aquesta etapa universitària fou iniciada la publicació de *Ginesta (Revista d'estudiants i obrers)*, amb la cooperació de Concepció Casanova, Anna M. de Saavedra, Narcís de Carreres, Marc-Aureli Vila, Ramon Esquerra, Ramon Sugranyes, Josep Miracle i d'altres, on Serra feia aparèixer recensions d'obres de C.

Soldevila, R. Albert, J. Gassiot i H. Murger i preparava uns articles que la suspensió de la revista per l'autoritat governativa, quan només n'havien estat editats tres fascicles, no permeté que veiessin la llum.

Acabat l'ensenyament oficial, molts de nosaltres (recordem Adela M. Trepas, Joan Noguera, C. Clavería, Pilar Escofet, etc.) emprenguérem el camí d'Alemanya, on en aquella època es trobaven, amb uns mestres immillorables, els centres preferits per a l'ampliació d'estudis. No hi mancà tampoc Serra, el qual passà una temporada a Tübingen i a Bonn.

Retornat a Barcelona, el nostre amic s'incorporà tot seguit a l'ensenyament de la nostra llengua i la nostra literatura a l'Institut-Escola, aquell reeixit assaig pedagògic de la Generalitat de la República, que, com he planyut més d'una vegada, hom no ha sabut, o no ha volgut, reprendre en l'actual nova etapa autonòmica. Crescut en una llar constituïda per mestres eminents, Serra captà tot seguit l'esperit que regia aquell admirable centre d'ensenyament i sabé esdevenir un dels seus millors col·laboradors, sia a l'Institut del Parc, o bé, més endavant, a l'Institut Pi i Margall.

Al costat de la seva tasca docent, Serra emprengué ben tost la publicació, en revistes de Barcelona, de diversos articles sobre literatura o mètrica catalana, com *El cavaller Sant Jordi i la seva presència en alguns textos catalans antics* (1934), *El decasíllab català i l'hendecasíllab italià* (1935), *Les vies de la versificació en Llull* (1935), *Els «Goigs de la Verge Maria» en l'antiga poesia catalana* (1936), *Dues sirenes* (sobre Milà i Fontanals i Guimerà, 1938), i, com a unitats bibliogràfiques independents, la versió al català actual, fent costat a textos de R. Llull, B. Desclot i de llegendes de la història de Catalunya, dels capítols de Desclot concernents a *El desafiament de Bordeus*, dins la sèrie «Els Clàssics Catalans Modernitzats» (1935), i tres obres amb més personalitat: *Qüestió entre lo vescomte de Rocabertí i mossèn Jacme March...* (1932), *Resum de poètica catalana (Mètrica i Versificació)*, en col·laboració amb Rossend Llatas, dins la «Col·lecció Popular Barcino» (1932), i *Els trobadors*, la confecció de la qual vaig poder seguir de prop, dins les «Crestomaties Barcino» (1934).

En la primera d'aquestes tres obres és reproduït en facsímil el cançoner de la Biblioteca Carreras, de Barcelona, que conté una *Qüestió* entre el vescomte de Rocabertí i mossèn Jacme March amb la sentència del rei Pere, una composició sense títol que hom ha batejat *Plant* i dues obres de Llorenç Mallol, acompanyat d'una transcripció i una notícia bibliogràfica de Serra.

En el *Resum de poètica catalana*, fruit en gran part d'investigacions directes, són examinats, en ordre creixent d'amplitud, els elements materials de l'obra poètica, des dels fenòmens interns del vers fins a la composició, amb un ús molt assenyat de la nomenclatura clàssica catalana.

Els trobadors donen el text provençal, segons les millors edicions, i la versió catalana de Serra d'una quarantena de peces de disset autors, amb una anotació escaient, precedides d'un estudi introductor i de la indispensable bibliografia.

Cal recordar, encara, dins l'any 1938, la publicació de *Deu llibres catalans*, obreta didàctica on són explicades als infants produccions de R. Llull, R. Muntaner, B. Metge, A. March, J. Martorell, B. C. Aribau, J. Verdaguer, A. Guimerà, N. Oller i J. Maragall.

La guerra del 1936-1939 vingué a trencar la continuïtat d'aquesta profitosa tasca docent i crític-literària, puix que Serra i Baldó, amb la seva família, com tants d'altres catalans, hagué d'emprendre en acabar aquella el camí de l'exili.

Feliçment hom pogué residenciar-se a Tolosa, on Serra tingué ocasió tot seguit de començar a treballar a la Biblioteca Universitària. Des d'allí preparà el diploma de bibliotecari que aconseguí a París el 1948. L'any 1940 el professor Josep S. Pons, l'eminent poeta i erudit al qual tantes coses deu la nostra cultura, el proposà com a lector a la Facultat de Lletres de la Universitat de Tolosa, on vingué a ocupar el lloc que fins aleshores havia detingut el poeta i crític Tomàs Garcés, fugitiu de Barcelona durant la guerra i que aleshores tenia ocasió de retornar a la seva llar. Després impartí classes, també, a l'Institut d'Études Hispaniques. Així, diversos estudiants de Tolosa, que emprengueren treballs sota la seva direcció, pogueren obtenir un certificat d'estudis superiors de ca-

Aquesta tasca docent anà acompanyada també, com a Barcelona, de la publicació de diversos articles, principalment en revistes editades en l'àmbit occità, i de l'assistència a congressos i col·loquis.

Anotem, d'aquells, amb el risc d'oblidar-ne més d'un: *Miquel Ribes, traductor de Racine* (1940), *El secret de la poesia* (1942 i 1956), *Une version française du sonnet «A Cristo crucifijado»* (1945), *Contribució a l'estudi de la composició verdagueriana* (1946), *Els «délassaments» poètics de Miquel-Joan-Josep Jaume* (Notes al ms. 929 de la Biblioteca Municipal de Tolosa) (1951), *Nota al marge de «Conversa» (de J. S. Pons)* (1956), *Les paysages pyrénéens dans l'oeuvre lyrique de Joan Maragall* (1957), *Joseph Sébastien Pons et la poésie catalane* (1962).

Cal mencionar, encara, la tasca poètica de Serra i Baldó. No recordem d'ell composicions escampades en revistes infantils o juvenícoles, com seria fàcil de trobar-ne de molts de nosaltres, sinó que la seva obra apareix, compacta, en dos reculls: *Càrcer (Poemes)*, compost entre 1933 i 1935 i publicat, sota el pseudònim Andreu Maristany, dins les «Publicacions de La Revista» l'any 1936, i *Dotze sonets*, dedicats a dotze dames, editat amb traducció francesa a Tolosa el 1942.

Una de les característiques d'aquests dos aplecs, a part la visible voluntat de moure's en una inspiració i manera de fer ribiana, és l'interès a presentar les combinacions estròfiques i les rimes que havia estudiat en el seu *Resum de poètica*. Recordem, com a exemples de rimes difícils: *confusa / duus a...*; *duu la... / pullula*; *gràcia / passi a...*; *companyia / camí a...*; *glauca / au que*; *risc en... / endormisquen*; *?corn a / entorn a...*; *sina / quin a...*; *tresor es ... / hores*; *rellisques / encís que es...*; *àngels / anys els...*; *nom ni... / somni*; *onada / llunya de...*; *esquinça / adormint-se*; *posen / flors en...*; *rondes / deixonda's*; etc.

Tota aquesta tasca de Serra i Baldó de què hem fet breument memòria —didàctica, crítica, poètica, etc.— explica que en algun moment hom hagi reconegut el seu valor i li hagi estat atorgada alguna distinció. Recordem la concessió per part del Ministre de l'Éducation Nationale del grau de «Chevalier avec le Ruban» en l'Orde de les Palmes Acadèmiques (1965) i del grau d'«Officier

avec la Rosette» en l'Orde de les Palmes Acadèmiques (1972).

Serra, jubilat, tornà l'any 1974 a Barcelona, on passa actualment la major part del temps, sempre immersit en les seves dèries. ¿No seria just que l'AILLC, que ha volgut fer-li present en la sessió d'avui l'agraïment dels nostres estudiosos per la seva profitosa tasca, sollicités del Govern de la Generalitat que li concedís la Creu de Sant Jordi?

En espera que així sia, no em resta sinó abraçar l'homenatjat i agrair-vos l'atenció amb què heu volgut seguir les meves paraules.

RAMON ARAMON I SERRA

2. *Serra Baldó a la Universitat de Tolosa*

Madame,
Messieurs les Présidents,
Mesdames, Messieurs,

Il est normal, à cette presque clôture de vos travaux sur l'Occitanie et les Pays Catalans, que ce soit un «gabach» qui s'adresse à vous pour vous offrir, au nom de tous nos collègues de l'Institut d'Études Hispaniques, cette petite pause qui vous permettra de vous rafraîchir. Vous avez beaucoup travaillé, et Toulouse vous a reçu avec son visage et son temps d'automne. Mais nous espérons que néanmoins vous conserverez de votre séjour un agréable souvenir et, en vous disant «à bientôt», peut-être, nous vous souhaitons une plaisante excursion au coeur de notre région et un bon retour dans vos foyers.

Nous sommes particulièrement heureux de nous associer à cet hommage rendu au Professeur Serra Baldó, car il a très longtemps travaillé ici et nous ne saurions l'oublier. Inutile de vous dire combien nous regrettons son absence.

Je ne vous retracerai pas la carrière de notre ami, Monsieur

Massot vient de le faire à l'instant et vous savez combien elle est remplie, en dépit d'événements souvent contraires.

Non. Je voudrais tout simplement vous dire ce que son nom évoque pour plusieurs d'entre nous. Imaginez ce que pouvait ressentir un jeune étudiant d'espagnol, lorsque, voici un nombre certain d'années, il arrivait à la Faculté des Lettres. Il y avait là le «terrible» Joseph-Sébastien Pons, l'«intimidant» André Baradat et le «strict» Paul Mérimée. Et puis il y avait celui qui, réservé mais plein de chaleur humaine, attentif, répondait à toutes nos questions. Cet homme-là savait tout..., et même danser la sardane les soirs de fête de notre Peña. Il savait aussi se montrer indulgent et compréhensif, ce qui nous réchauffait le coeur... les jours d'examen, en particulier.

Quelques années plus tard, nous l'avons retrouvé comme collègue et, même si nous l'avons vu avec d'autres yeux, notre admiration est restée la même. Mieux instruits des circonstances de sa vie, nous avons compris combien sa sagesse tranquille et souriante demandait de courage. Nous avons découvert la véritable étendue de sa culture qu'il partageait avec tant de générosité. Nous avons pu constater de près le travail qu'il avait accompli et qu'avec discrétion il n'a jamais cessé d'accomplir, sur le plan pédagogique et sur le plan scientifique. Unanimement apprécié, l'humaniste qu'il est ne compte que des amis et cet hommage en porte témoignage.

Madame, puisque vous représentez ici votre oncle, nous vous demandons, à votre retour, de lui transmettre tous nos vœux les plus amicaux de prompt et complet rétablissement.

Dites-lui aussi, je vous prie, nos regrets de ne pas le voir parmi nous. Mais nous ne voulons pas accroître ceux qu'il doit éprouver aussi.

Alors, rappelez-lui que nous l'attendons, que nous espérons qu'il viendra très bientôt nous voir, dans cet Institut d'Études Hispaniques, où celui que nous avons si longtemps, si affectueusement et si respectueusement, appelé Don Alfonso est et sera toujours chez lui.

YVES-RENÉ FONQUERNE

3. *Regraciaments d'A. Serra i Baldó*

Senyores i senyors:

M'adreço a vostès per donar-los les gràcies pel seu gest. Agraiixo molt aquest homenatge als assistents i als qui també s'hi han adherit, especialment a l'amic Ramon Aramon i Serra, als organitzadors del Colloqui de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes i a la «Université de Toulouse-Le Mirail».

Dono les gràcies a les Publicacions de l'Abadia de Montserrat per la reedició del meu llibre *10 llibres catalans*, escrit per encàrrec de la Generalitat de Catalunya l'any 1938, l'edició del qual va desaparèixer íntegrament el 1939.

Vull també recordar (per a fer justícia caldria una llarga llista) totes aquelles amistats que des de la meua arribada a Tolosa de Llenguadoc ens acolliren i amb les quals vam anar, o hem anat, encara, caminant junts des del 1939 fins avui.

Evoco en primer lloc Mademoiselle Françoise Ardouin, bibliotecària, Conservateur en Chef de les biblioteques universitàries de Tolosa i també tots aquells qui van treballar amb mi a la Biblioteca Universitària de Tolosa.

Un record per als professors de la Universitat de Tolosa que em van rebre a la meua arribada:

- l'inoblidable professor i erudit Josep Sebastià Pons,
- Monsieur Faucher, Degà de la Facultat de Lletres,
- Monsieur Dottin, igualment Degà i després Rector de la Universitat,
- Monsieur Gavel, filòleg i professor d'espanyol, occità i català.

Un record també per als professors i col·legues de la Universitat, especialment per a Monsieur Merimée, director de la Secció d'Espanyol, i també per als deixebles d'espanyol i de català, molts d'ells avui també professors.

Gràcies al Sr. Camprubí, que treballa d'una manera eficaç en els estudis filològics de català i de castellà.

Gracias a la Universidad de Toulouse-le-Mirail por su acogida y

colaboración a lo largo de todos estos años que me ha permitido impartir la docencia explicando los aspectos diversos de la rica literatura española y de su lengua.

Merci aussi à mes amis de langue occitane avec lesquels j'ai travaillé et j'ai collaboré en diverses occasions. L'espère que ce colloque aura contribué à une meilleure connaissance mutuelle.

Et enfin, merci à l'Université de Toulouse-Le-Mirail pour avoir accompli une fois de plus le vrai rôle de l'Université dans ses sens de compréhension, hospitalité, échange, communication, c'est-à-dire, universalité, vers les cultures occitane, espagnole et catalane, qui permet d'abattre les frontières entre les peuples et les hommes tout en conservant néanmoins son identité.

Moltes gràcies.

A. SERRA-BALDÓ

